

PELUASAN MAKNA KATA NAFI BUKAN DAN TIDAK: ANALISIS KORPUS BAHASA

Language Corpus Analysis: the Extended Meanings of “Bukan” and “Tidak”

Nasroniazam Abu Bakar Sidiq
nasron_niazam88@yahoo.com

Universiti Pendidikan Sultan Idris

ABSTRAK

Peluasan makna yang terdapat pada kata nafi bukan dan tidak menjadi paksi utama dalam kajian ini. Peluasan makna dilakukan adalah untuk menunjukkan bahawa kajian-kajian sebelum ini berkaitan kata nafi bukan dan tidak lebih mementingkan kepada saranan tatabahasa sahaja. Namun, kajian rintis lain boleh diaplikasi menggunakan kata nafi bukan dan tidak melalui ilmu semantik. Makna merupakan aspek yang penting dalam memberi maksud kepada sesuatu ayat. Saranan rintis kajian dimotivasikan oleh ilmu semantik kognitif dijadikan sebagai pedoman. Kata nafi ini diperluaskan maknanya dengan hasil lakaran yang dibentuk dalam dua bentuk makna, iaitu makna teras dan makna pinggir. Makna teras merupakan makna tunjang dalam kata nafi bukan dan tidak. Manakala makna pinggir dalam kata nafi pula makna yang dirujuk di dalam kamus dewan. Setelah data dianalisis kategori jaringan radial diwujudkan untuk menunjukkan makna teras dan makna pinggir yang wujud pada kata nafi. Data korpus dipilih untuk melihat peluasan makna dengan lebih jelas. Pemilihan kata nafi ini dilakukan dengan pemilihan bilangan token yang sesuai untuk dikaji. Data korpus digunakan adalah untuk membuktikan bahawa peluasan makna wujud dengan pembuktian yang lengkap terhadap kata nafi bukan dan tidak.

Kata Kunci: Makna Teras, makna pinggir, kata nafi, kategori jaringan radial, korpus bahasa

ABSTRACT

Corpus analysis takes into account that word meanings differ and can have different connotations in different context and that words do not have static meanings. This paper takes an in-depth analysis of the systematic patterns of variation and use for those pre-defined linguistic features of two “near” synonyms Malay words “Bukan” and “Tidak”. Therefore, there will be “central” shared meanings between near-synonyms, in addition to the differing “peripheral” meanings. The analysis presents a corpus investigation into these two words and demonstrated that the two words are distinguished by patterns of linguistic usage as opposed to purely semantic or syntactic variations.

Keywords: Core meaning, marginal meaning, the negative tags, radial category networking, language corpus

PENDAHULUAN

Kata Nafi merupakan aspek tatabahasa yang memainkan peranan penting dalam memberikan maksud pada sesuatu ayat. Menurut Asmah Haji Omar (1986: 160-165) menyatakan maksud kata nafi ialah kata yang meniadakan atau meniadakan sesuatu. Kata nafi dalam Bahasa Melayu boleh dibahagikan kepada dua subgolongan berdasarkan fungsi masing-masing. Kata nafi pula mengikut pendapat Asmah Haji Omar dibahagikan kepada dua, iaitu kata nafi perintah dan kata nafi bukan perintah. Kata nafi perintah adalah kata nafi yang digunakan dalam ayat perintah, tegasnya ayat larangan. Contohnya, *jangan, tak usah, tidak*

usah dan *usah*. Kata nafi bukan perintah ialah kata nafi yang digunakan dalam berita, ayat tanya, dan ayat seru. Kata nafi dalam subgolongan ini boleh dibahagikan kepada dua subgolongan kecil lagi, iaitu kata nafi bantu dan kata nafi kerja. Kata nafi bantu ialah kata yang menafikan maksud yang didukung oleh kata-kata lain mengikutinya. Contohnya, *tidak*, *tak*, *bukan* dan *kurang*. Kata nafi kerja ialah kata yang memasuki golongan kerja dan fungsi golongan itu tetapi kata nafi ini mempunyai komponen makna+nafi. Misalnya, *tiada*, *enggan* dan *kurang*.

Nik Safiah Karim et. al (1991:211), membahagikan kata nafi dalam bahasa Melayu kepada dua bentuk, iaitu kata nafi *bukan* dan kata nafi *tidak*. Penjelasan mereka berkaitan dengan kata nafi *bukan* dan *tidak* adalah seperti yang berikut. Kata nafi ialah perkataan yang menjadi unsur nafi ialah perkataan yang menjadi unsur nafi frasa-frasa predikat, iaitu frasa nama, frasa kerja, frasa adjektif dan frasa sendi nama. Ada dua bentuk kata nafi iaitu *bukan* dan *tidak*. Kata nafi *bukan* boleh menjadi unsur nafi frasa nama dan frasa sendi nama. Kata nafi *tidak* pula ialah unsur bagi frasa kerja dan frasa adjektif. Walau bagaimanapun, kata nafi *bukan* boleh hadir juga sebelum frasa kerja dan frasa adjektif jika kedua-dua frasa tersebut mendukung maksud pertentangan maklumat.

Darwis Harahap (1989) menyatakan ayat nafi ditandai oleh kata nafi tidak dan kata nafi bukan. Penerangan beliau juga terarah kepada ayat nafi kompleks yang boleh berupa ekanafi, dwinafi, atau trinafi. Bagi ekanafi, iaitu *bukan atau tidak*. Dwinafi pula urutan nafinya ialah *bukan, tidak-bukan, tidak-tidak* dan *bukan-bukan*. Seterusnya trinafi pula ialah *bukan-tidak-tidak*. Kata nafi biasa hadir pada posisi yang mendahului konstituen yang dinafikan.

Berdasarkan tokoh-tokoh nahu tersebut, jelas menunjukkan bahawa kata nafi diperjelaskan melalui struktur dan fungsi sahaja mengikut saranan tatabahasa. Struktur dan fungsi yang membawa kepada pembinaan ayat yang gramatis menggunakan kata nafi *bukan* dan *tidak* ini dapat membentuk makna yang gramatis. Namun, tiada penjelasan dari segi makna yang mana makna kata nafi ini dapat digunakan mengikut konteks tertentu dan mengikut kepada situasi yang tertumpu kepada fungsinya sahaja tetapi kajian ini melihat dari segi peluasan makna.

PERMASALAHAN KAJIAN

Ternyata tokoh-tokoh sarjana yang melihat penggunaan kata nafi tidak mengaitkan langsung dengan perkaitan antara makna dan kata nafi. Antara penyelidik-penyelidik yang membuat kajian berkaitan semantik ialah Imran Ho (2005), Imran Ho (2005), Nor Hashimah Jamaluddin (2005), Maslida Yusof (2006), Rusmadi Baharudin (2013), Nurul Huda (2006), Umaimah Kamarulzaman (2009) dan banyak lagi. Kajian-kajian yang telah dihasilkan adalah untuk melihat kepada peluasan makna sesuatu kata. Makna tersebut tidak tertumpu kepada makna yang terdapat di dalam kamus sahaja tetapi dapat dirungkaikan dengan lebih mendalam terhadap sesuatu kata atau leksikal. Terdapat beberapa kajian yang melihat kepada aspek tatabahasa tetapi tidak diberikan tumpuan kepada kata nafi bukan dan tidak. Jadi, jelas menunjukkan bahawa kata nafi ini lebih mengkhususkan kepada struktur dan binaan ayat sahaja berbandingkan dengan penggunaan lain yang boleh, juga dilihat dari sudut semantik. Secara tidak langsung, perkaitan antara kata nafi dalam struktur dan binaan ayat dapat diperluaskan. Penambahan maklumat dari sudut makna ini akan lebih jelas dan jitu yang mana penafian boleh berlaku hanya tidak berfokuskan kepada menafikan sebaliknya perkara-perkara lain yang mempunyai kemungkinan besar boleh dinyatakan dengan tidak melibatkan penafian sahaja.

Berpandukan kepada permasalahan kajian ini, penyelidik terpanggil untuk meneroka peluasan penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak* ini dari sudut semantik atau makna. Hasil daripada peluasan makna berikut, fungsi penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak* dapat dilihat melalui penggunaan yang tepat atau sebaliknya dalam sesuatu ayat. Tambahan lagi, kajian ini akan dikaji dan dianalisis dengan penggunaan data korpus berkomputer untuk melihat penggunaan dan peluasan penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak*.

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini akan memfokuskan makna dan fungsi kepada peluasan makna kata nafi *bukan* dan *tidak* dalam ayat bahasa Melayu. Terdapat beberapa objektif di dalam kajian ini iaitu:

1. Menghasilkan pola peluasan makna kata nafi *bukan* dan *tidak* yang terdapat di dalam data korpus.
2. Menghasilkan gambar rajah jaringan kategori radial kata nafi *bukan* dan *tidak* dalam data korpus.

Persoalan Kajian

1. Bagaimanakah cara untuk membuktikan pola peluasan kata nafi *bukan* dan *tidak*?
2. Bagaimanakah gambar rajah yang digunakan untuk melihat peluasan makna kata nafi *bukan* dan *tidak* tersebut?

KAJIAN LITERATUR

Kajian lepas ini memparkan beberapa kajian yang telah dibuat dengan mengadaptasikan aspek tatabahasa yang telah dirungkaikan dengan pelbagai fungsi. Menurut Imran Ho (2005) dalam kajian yang dilakukan tentang *Linguistik Kognitif Dalam Pemerian Nahu Praktis Frasa Sendi (kata sendi nama+kata nama arah) di atas/atas dan di bawah/bawah: Satu Analisis Data Korpus*. Beliau meneliti *atas/di atas* dan *bawah/di bawah* dari perspektif linguistik kognitif dan linguistik korpus. Berasaskan andaian ini, pilihan penggunaan *atas/di atas* serta *bawah/di bawah* boleh dihuraikan berdasarkan persepsi dan pengkonsepsian yang berbeza, khususnya skema imej yang berunsurkan dimensi tipologi, dinamik daya serta fungsi. Skema imej ini menzahirkan struktur persepsi dalam domain fizikal kepada domain yang lebih abstrak dalam penggunaan kata arah seperti *atas* dan *bawah*. Hanya dengan menggunakan domain tersebut beliau menganalisis menggunakan kedua-dua pendekatan ini dalam penghuraian penggunaan konstruksi melibatkan frasa sendi nama dan kata nama arah. Hal ini kerana adalah untuk menghuraikan keberlakuan dan taburan penggunaan *atas/di atas* dan *bawah/di bawah* dalam korpus UKM/DBP berdasarkan pendekatan linguistik kognitif atau tatabahasa kognitif.

Berasaskan andaian ini, perbezaan antara penggunaan *atas* dengan *di atas* serta *bawah* dengan *di bawah* boleh dihuraikan berdasarkan persepsi dan pengkonsepsian. Data korpus yang dikaji memperlihatkan bahawa perbezaan pengkonsepsian antara (a) konstruksi (kata sendi nama+kata nama arah) dengan (b) (kata nama arah) dapat dihuraikan berdasarkan beberapa dimensi seperti tipologi, dinamika daya serta fungsi. Dimensi ini menzahirkan struktur persepsi dalam domain fizikal kepada domain yang lebih abstrak dalam penggunaan kata arah seperti *atas* dan *bawah*. Kajian ini menggunakan pendekatan linguistik semantik. Imran Ho (2005) menganalisis dengan menggunakan data korpus, skema imej dan peluasan kepada penggunaan bukan dalam domain ruang fizikal iaitu dari segi penggunaan *atas* dengan *di atas* dan *bawah* dengan *di bawah*.

Seterusnya, kajian tentang *Tinjauan Semula di antara dan antara yang dikaji oleh Dewan Bahasa dan Pustaka* menggariskan beberapa preskripsi tentang penggunaan *di antara* dengan *antara*. Ini termasuklah (a) *di antara* hanya digunakan untuk kedudukan fizikal atau arah (*antara* tanpa sendi nama *di* tidak boleh digunakan untuk menunjukkan kedudukan fizikal atau arah); (b) *antara* digunakan untuk menunjukkan perbandingan; (c) *antara* bila diikuti oleh kata nama am, kata nama am tersebut tidak perlu diulang; (d) *antara* boleh diikuti oleh kata bilangan tentu, kata bilangan tidak tentu dan kata bilangan himpunan tetapi tidak boleh digunakan seiring dengan kata bilangan tingkat; (e) *antara* boleh diikuti oleh kata ganti nama diri; dan (f) *di antara* dan *antara* dipadankan dengan kata sendi nama *dengan* bukan kata hubung *dan*.

Rozaimah (2005) yang membuat kajian tentang perluasan makna kata adjektif pasangan antonim '*kecil-besar*' yang juga menggunakan pendekatan semantik. Dapatan kajian mereka dapat mengenal pasti persamaan dan perbezaan domain pasangan antonim dan juga sinonim yang dikaji. Mereka juga telah dapat membuktikan bahawa perluasan makna kata adjektif mempunyai rangka atau jaringan yang sistematik dan sekali gus dapat membantu kerja-kerja penyusunan kamus.

Nurul Huda (2006) yang menghuraikan kata adjektif *cantik* dan *jelita*. Beliau berjaya menghuraikan pola perluasan makna *cantik* dan *jelita* dan mendapatkan makna teras dan makna pinggirannya perkataan tersebut. Proses penghuraian perluasan makna penting bagi penyusunan kamus. Masalah penyusunan kata dapat dikurangkan dengan pendekatan semantik kognitif kerana teori prototaip yang digunakan dapat menjelaskan pemilihan makna teras dan makna pinggirannya kedua-dua perkataan tersebut seterusnya fenomena kelingkaran makna dapat dielakkan.

Rozaimah (2009) telah membuat kajian mengenai kata nama iaitu *fikiran* dengan menggunakan teori semantik kognitif. Pendekatan semantik kognitif akan menunjukkan bahawa perluasan makna kata *fikiran* ini didasari oleh beberapa prinsip kognitif seperti pengkategorian, skema imej, dan metafora konsepsi. Beliau berjaya membuktikan bahawa pendekatan teori prototaip dalam menganalisis kata *fikiran* jelas menunjukkan bahawa perluasan makna kata berlaku secara sistematik. Dapatan daripada analisis data dalam kajian beliau menunjukkan perluasan makna kata *fikiran* mempamerkan ciri-ciri kesan prototaip dari segi pengkategorian makna teras dan makna pinggirannya. Kajian berteori beliau telah membantu dan menyelesaikan masalah kelingkaran makna dan perluasan makna dalam bahasa Melayu.

Umaimah Kamarulzaman (2009) melihat pasangan sinonim kata nama wanita dan perempuan dengan menggunakan data korpus. Data korpus wanita dan perempuan dianalisis dengan menggunakan pendekatan semantik. Kajian ini melihat perluasan makna yang terdapat pada perkataan pasangan sinonim ini. Perluasan makna dibentuk berdasarkan makna teras dan makna pinggirannya. Perluasan makna dibuat mengikut kerangka semantik yang didasari oleh beberapa prinsip. Kajian ini menyumbang kepada kajian yang menggunakan data korpus dan sekaligus dapat memberi pendedahan makna pasangan sinonim kata nama ini. Secara tidak langsung, pendedahan ini dapat membuktikan bahawa masih terdapat beberapa sudut yang boleh dilihat dalam aspek tatabahasa dengan mengaplikasikannya dalam bidang yang lain.

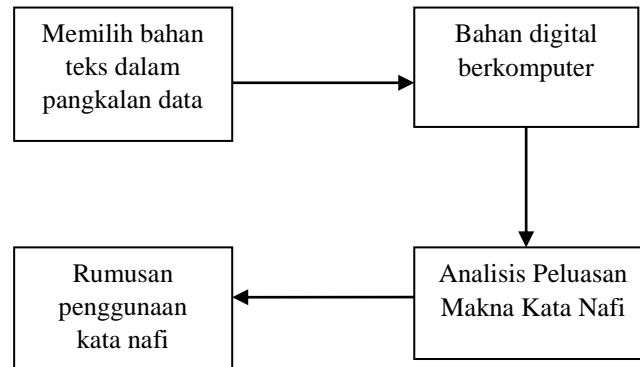
TEORI KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan teori semantik kognitif. Melalui pendekatan ini kajian akan menjadi lebih menarik dan mudah difahami tentang perluasan penggunaan dan berkait rapat dengan aspek makna menerusi pengkonsepsian masyarakat Melayu. Perkataan kata nafi *bukan* dan *tidak* yang dikaji ini bukan sahaja dilihat melalui makna dan literalnya semata-mata malah menerusi perluasan makna yang terkandung di dalam kedua-dua kata tersebut. Berdasarkan pendekatan ini teori prototaip dan model kategori jaringan radial akan dilakarkan untuk menerangkan proses perluasan makna perkataan kata nafi *bukan* dan *tidak* ini.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini merupakan kaedah deskriptif struktur yang digunakan untuk melihat perluasan dan fungsi pada kata nafi *bukan* dan *tidak*. Tumpuan diberikan kepada kajian mengenai hubungan struktur, fungsi dan kolokasi. Kaedah yang sesuai digunakan untuk mengumpul buku-buku tatabahasa bagi mendapat maklumat yang berkaitan dengan perbincangan aspek-aspek tatabahasa, iaitu tentang kata nafi seperti bahan ilmiah di perpustakaan dan bahan berbentuk elektronik. Data kajian yang digunakan dalam kajian

ini adalah daripada data korpus sahaja bagi memudahkan analisis kelak. Kaedah deskriptif struktur digunakan bagi menganalisis penggunaan sebenar dan pelbagai yang terdapat dalam kata nafi *bukan* dan *tidak* berdasarkan bahan digital yang dicapai melalui pangkalan data korpus. Reka bentuk kajian adalah seperti yang berikut :

Rajah 1 Lakaran Reka Bentuk Kajian Penggunaan Kata Nafi

Bahan Kajian

Data korpus digunakan dalam kajian kata nafi *bukan* dan *tidak* ini. Data korpus yang terdapat dalam kata nafi ini terlalu banyak jumlahnya, iaitu melebihi jutaan bilangan kekerapan mengikut jenis bahan tersebut. Jadi, penyelidik akan menganalisis dengan jumlah yang akan ditetapkan setelah data korpus diperoleh dan anggaran ditentukan mengikut jumlah yang akan ditetapkan bagi setiap perkataan kata nafi yang ingin dikaji oleh penyelidik. Penyelidik mengambil sebanyak 0.05% sahaja daripada jumlah keseluruhan konkordans yang terdapat di dalam data korpus menggunakan data db2, iaitu majalah.

Sehubungan dengan itu, jumlah data korpus keseluruhan ialah 626 bilangan konkordans yang telah dicapai melalui pangkalan data korpus. Bilangan konkordans dicapai secara sama rata. Setelah bilangan jumlah dihasilkan dengan keberlakuan bilangan konkordans, hasilnya kedua-dua kata nafi ini mempunyai persamaan bilangannya. Ini memudahkan penyelidik untuk menentukan bilangan konkordans yang bakal dicapai dengan pengambilan keberlakuan dapat ditentukan melalui pangkalan data korpus itu sendiri. Jumlah sebanyak 313 konkordans dicapai melalui leksikal kata nafi *bukan* dan jumlah yang sama iaitu 313 konkordans dicapai melalui leksikal kata nafi *tidak*.

Kaedah Kajian

Penyelidik akan menganalisis data korpus berkomputer ini dengan melihat struktur dan fungsi yang terdapat dalam binaan ayat tersebut. Penyelidik akan melihat struktur terlebih dahulu dengan menganalisis binaan ayat yang mempunyai struktur ayat mengikut kepada saranan tatabahasa. Seterusnya, penyelidik akan menyenaraikan binaan ayat dalam data korpus tersebut mengikut fungsi yang mengikut saranan tatabahasa dan sebaliknya. Selain itu, penyelidik akan melihat kedudukan binaan ayat kata nafi tersebut yang berada dipangkal, di hujung dan di tengah mengikut fungsinya. Penyelidik juga akan melihat peluasan penggunaan kata nafi dengan menggunakan aspek semantik. Penyelidik akan mewujudkan domain berdasarkan entri melalui kata nafi *bukan* dan *tidak*. Domain tersebut akan terbahagi kepada dua, iaitu domain makna teras dan makna sampingan. Setelah domain dibentuk, jaringan kategori radial akan dilakar dalam bentuk gambar rajah.

Pemerolehan Data Kajian

Penyelidik memilih untuk menggunakan data korpus sebagai bahan yang digunakan untuk mengkaji dengan memasukkan subjek kajian ini di dalam subkorpus pangkalan data dari Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP) sebagai data untuk dianalisis. Penyelidik memilih untuk melihat bahan ilmiah daripada majalah yang bertajuk Mastika. Hal ini demikian kerana majalah Mastika merupakan satu majalah yang sudah lama berada di pasaran. Pada masa yang sama, setiap keluaran yang diterbitkan akan dipaparkan dalam data korpus oleh pihak Dewan Bahasa dan Pustaka. Majalah ini juga merupakan satu majalah yang memaparkan pelbagai kisah misteri, pedoman hidup, pengalaman dan sebagainya. Penggunaan bahasa yang baik masih dititikberatkan dalam penulisan dan majalah ini juga dijadikan bahan digital di Dewan Bahasa dan Pustaka. Penyelidik memilih data korpus majalah ini untuk dijadikan data kajian bermula sekitar tahun 80-an dan ke atas. Ini untuk memudahkan penyelidik melihat makna subjek dengan lebih jelas kerana penggunaan ayat ditulis mengikut susunan tatabahasa dan ayat yang ditulis gramatis. Kekerapan diperoleh daripada data tersebut mengikut perwajaran yang telah ditetapkan mengikut kesesuaian data dalam pangkalan data korpus. Data yang diambil akan dianalisis bagi memperoleh dapatan kajian dan akan diperjelaskan dengan menggunakan data tersebut dengan lebih jelas mengikut kaedah yang telah ditetapkan.

Perwajaran Pemilihan Data Korpus

Sumber data korpus diperoleh daripada Pangkalan Data Korpus Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP) yang terdapat di bahagian penyelidikan dan Peristilahan Bahasa, Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP). Sehubungan dengan itu, untuk melihat peluasan penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak* dalam kajian ini, perwajaran perlu dilakukan dengan teliti. Hal demikian kerana jumlah data yang terlalu besar menyebabkan bilangan konkordans mestilah ditetapkan secara langsung jumlah data yang akan dicapai kelak. Seperti yang dimaklumkan bahawa data korpus yang menggunakan subjek kajian kata nafi, iaitu *bukan* dan *tidak* akan diambil hanya berjumlah 0.05% sahaja daripada jumlah keseluruhan bilangan konkordans dalam pangkalan data korpus. Berikut merupakan jadual kekerapan kata nafi *bukan* dan kata nafi *tidak* menerusi data korpus:

Jadual 1 Taburan Data Kata Nafi *bukan* dan *tidak* dalam Korpus Db2

Sub korpus (kata nafi)	Bilangan	Peratusan kekerapan penggunaan dalam data korpus (%)
Bukan	313	$313/646 \times 100\%$ = 50
Tidak	313	$313/646 \times 100\%$ = 50
Jumlah keseluruhan	626	100

Berdasarkan Jadual 1 menunjukkan bahawa peratusan kekerapan penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak* menggunakan data-data korpus Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP), iaitu dalam data korpus db2. Kata nafi *bukan* dan *tidak* akan dilihat secara sama rata melalui jumlah bilangan konkordans yang dicapai dalam data korpus Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP). Dari segi peratusan pula, bilangan keseluruhan data korpus yang dicapai akan menjadi bilangan 100% melalui pembahagian 50% bilangan konkordans bagi kata nafi *bukan* dan 50% berikutnya untuk bilangan konkordans kata nafi *tidak*.

Setelah melihat keseluruhan subkorpus Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP), penyelidik telah memilih db2 untuk dijadikan data tetap dalam kajian. Berdasarkan data yang telah dijana ini, penyelidik memilih untuk mengambil jumlah data mengikut perwajaran yang telah dikira sebelum data tersebut

dicapai. Hal ini demikian, jika data yang diperoleh tidak seimbang tidak menjadi masalah untuk dianalisis kelak. Namun, jumlah konkordans kata nafi *bukan* dan *tidak* ini mempunyai bilangan konkordans yang seimbang hasil dipilih secara seimbang di dalam data korpus mengikut perwajaran yang telah ditetapkan. Secara tidak langsung, ini memudahkan penyelidik mencapai data dengan perwajaran mengikut peratusan daripada jumlah keseluruhan data dalam paparan pangkalan data db2. Penyelidik juga telah mengambil data korpus yang berbentuk ayat keseluruhan untuk memudahkan kajian dianalisis dengan lebih tepat. Keseluruhan ayat yang mengandungi kolokasi dihadapan, ditengah dan di hujung pangkal ayat.

Oleh yang demikian, data dijana dan peratusan diberikan supaya data yang dicapai menepati dengan skop kajian. Data yang menggunakan data konkordans serta kolokasi yang tepat sangat penting dalam kajian ini. Penyelidik akan meneliti setiap ayat yang dicapai untuk menganalisis kelak. Untuk melahirkan sebuah kajian yang baik, taburan data yang mencukupi amat penting selaras dengan objektif dan persoalan kajian. Jadi, penggunaan konkordans dengan taburan data yang dijana mencukupi dapat digunakan untuk menganalisis kajian ini. Sehubungan dengan itu, kajian ini akan memperoleh hasil dapatan yang berkualiti.

Tatacara Pengumpulan Data

Penyelidik menggunakan sepenuhnya data korpus DBP dalam kajian ini. Pengambilan data perlu dilakukan mengikut langkah-langkah yang betul supaya data dapat dikumpul dengan baik dan bilangan data akan lebih tepat. Terdapat panduan penggunaan sistem korpus DBP melalui beberapa tatacara atau langkah yang sesuai, iaitu:

- (1) *Log in* ke program Telnet.
- (2) Masukkan *log in name* dan kata laluan. Kemudian tekan kekunci Enter.
- (3) Senaraikan semua subkorpus berserta penerangannya akan dipaparkan sebanyak tiga halaman kerana saiz Telnet yang terhad. Perlu tekan kekunci *Enter* untuk ke halaman berikutnya. Selain itu, paparan juga ditunjukkan dalam Telnet.
- (4) Pilih subkorpus (*database*) atau sub-sub korpus berdasarkan senarai yang diedarkan. Tekan kekunci Enter.
- (5) Sila tekan kekunci *Enter* untuk pergi ke skrin carian yang berikutnya.
- (6) Masukkan penanda pembuka kata (""), diikuti dengan kata kekunci yang dipilih dan diakhiri dengan penanda yang sama. Tekan *y* untuk memilih skop carian yang diinginkan. Tekan kekunci *Enter* sehingga *cursor* berada di ruang *Number of Occurrences*. Tekan kekunci *Alt+F* untuk proses carian. Bagi carian yang menggabungkan lebih daripada satu subkorpus, tekan kekunci *Alt+C*.
- (7) Proses carian sedang dilakukan oleh Sistem Korpus. Proses akan mengambil masa beberapa minit bergantung kepada saiz subkurpos yang diproses.
- (8) Keputusan carian (konkordans) bagi kata kunci yang dipilih dan dipaparkan.
- (9) Untuk mengetahui jumlah penggunaan kata kunci tersebut dalam subkorpus yang dipilih, sila tekan kekunci *Alt+B*. Baris konkordans terakhir akan dipaparkan. Dalam contoh ini, sebanyak 626 kali penggunaan kata kunci tinggal dalam subkurpos majalah. Untuk melihat konkordans ke atas dan ke bawah, sila gunakan kekunci anak panah.
- (10) Untuk menggunakan kemudahan isihan konkordans, sila tekan kekunci *Alt+I*.
- (11) Paparan selepas proses isihan.
- (12) Untuk melihat paparan kata kunci dalam konteks ayat dan perenggan, tekan kekunci *Alt+L*. Taipkan nombor baris yang ingin dilihat (perlu catat nombor baris terlebih dahulu) dan tekan kekunci *Enter*.
- (13) Paparan kata kekunci dalam ayat penuh dan perenggan.
- (14) Untuk menyimpan konkordans yang telah dijana, tekan kekunci *Alt+J*. Taipkan /tmp/nama fail anda dan tekan *Enter*.

Data korpus ini menawarkan beberapa proses carian yang lain untuk memudahkan para penyelidik. Antaranya ialah carian statistik umum yang mengandungi taburan aksara, kekerapan kata,

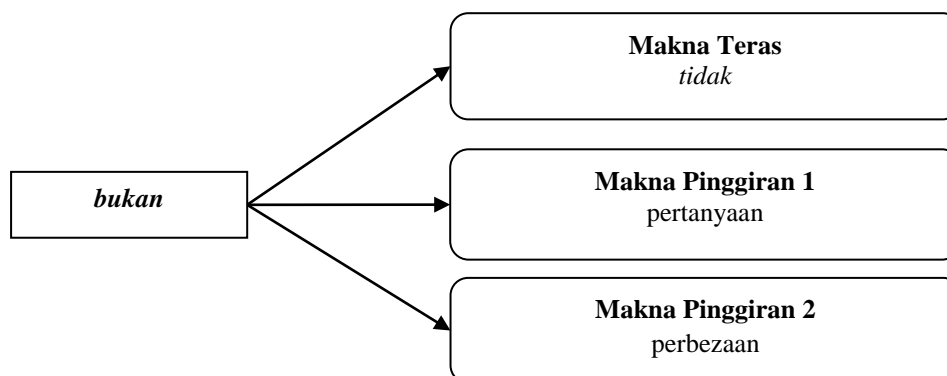
taburan vokal dan sebagainya. Akhir sekali, segala data dan maklumat yang telah diperolehi akan dipindahkan dari Telnet ke pemacu pena. Ini memudahkan para pengkaji boleh menyimpan semua data dalam pemacu pena dan mudah untuk memindahkan data-data tersebut.

DAPATAN KAJIAN

Untuk melihat peluasan penggunaan kata nafi *bukan* dan *tidak*, aspek semantik akan digunakan dalam kajian ini. Hal ini demikian kerana aspek semantik dapat memberi makna fungsian yang lain berdasarkan entri kata nafi *bukan* dan *tidak*. Makna fungsian kata nafi *bukan* dan *tidak* ini akan dilakarkan dengan satu gambar rajah kategori jaringan radial. Entri kata nafi *bukan* dan *tidak* akan dipaparkan makna fungsian melalui makna teras dan makna pinggir. Berikut merupakan makna kata nafi *bukan* dan *tidak* dari aspek semantik:

Makna Kata Nafi *bukan*

Analisis peluasan penggunaan kata nafi juga dapat dilihat melalui aspek semantik, Aspek ini dapat dilihat pada makna fungsian entri kata nafi *bukan* telah dibahagikan kepada dua jenis makna, iaitu makna teras dan makna pinggir. Makna teras dalam entri kata nafi *bukan* merupakan makna yang sebenarnya merujuk kepada *tidak*. Makna pinggir dalam entri kata nafi *bukan* ini pula ialah makna pinggir satu pertanyaan dan makna pinggir dua perbezaan. Berikut merupakan lakaran gambar rajah kategori jaringan radial berdasarkan entri kata nafi *bukan*:

Rajah 2 Lakaran Gambar Rajah Kategori Jaringan Radial *bukan*

Berdasarkan Rajah 2, gambar rajah kategori jaringan radial mempunyai makna teras dan makna pinggir. Makna teras entri *bukan* merujuk kepada makna yang sebenarnya yang merujuk kepada *tidak*. Jadi pengolahan entri *bukan* boleh dirujuk pada penerangan analisis fungsi kata nafi *bukan* dan *tidak*. Penggunaan ini merupakan timba-balik antara kata nafi *bukan* dan *tidak*.

Makna pinggir satu dalam entri *bukan* merujuk kepada pertanyaan. Hal ini demikian, entri *bukan* yang berada di hujung ayat akan membentuk pertanyaan terhadap sesuatu. Selain itu, struktur pertanyaan ini seperti yang telah diterangkan di dalam kata nafi *bukan* hadir sebelum kata tanya. Perbezaan yang dapat dilihat pada kata nafi itu sendiri yang berada di hujung ayat dan memberi maksud kepada sesuatu pertanyaan. Berikut merupakan contoh entri *bukan* yang merujuk kepada pertanyaan :

- (1) "Tapi bakat untuk menjadi seorang doktor jiwa sudah ada sekarang ini, *bukan*? Cuma saudari belum praktik lagi. [KNB12]
- (2) Jawapan yang diberikan saja tepat tetapi cepat *bukan*? [KNB81]

- (3) Mereka ingin memberikan pertolongan tetapi tiada apa yang boleh dilakukan kerana 15 meter jarak yang jauh *bukan*? [KNB99]
- (4) Dia seorang penembak yang cekap *bukan*? [KNB103]
- (5) Melati yang mendesaknya *bukan*? [KNB132]
- (6) Dia juga boleh menjawab soalan-soalan lain, misalnya 31 27 14 x 5 36, cuma dalam masa lima hingga 10 saat sahaja. Hebat *bukan*? [KNB201]

Dalam contoh ayat [KNB12], pertanyaan berlaku pada frasa “seorang doktor jiwa sudah ada sekarang ini, _____?”. Pada frasa tersebut, barisan kosong tersebut merupakan kata nafi yang berada di hujung ayat dan sebelum diakhiri dengan tanda soal yang membawa maksud kepada pertanyaan sesuatu terhadap bakat dan jiwa yang perlu ada seorang betul atau sebaliknya. Seterusnya pada frasa “tepat tetapi cepat _____?” dalam ayat [KNB81] menerangkan bahawa jawapan yang diberikan ini tepat dan cepat dan kepastian pula ditandai dengan kata nafi di hujung ayat. Pada ayat [KNB99], [KNB103] dan [KNB132] mempunyai persamaan dari segi struktur ayat di mana kata nafi bukan berada di hujung ayat dan memberi maksud pertanyaan kepada setiap ayat tersebut. Pertanyaan ini jelas pada frasa “15 meter jarak yang jauh _____?”, “penembak yang cekap _____?” dan “yang mendesaknya _____?”. Pada contoh ayat [KNB201] dalam ayat “Hebat _____?” adalah untuk menegaskan dengan persoalan tentang kehebatan menjawab soalan-soalan.

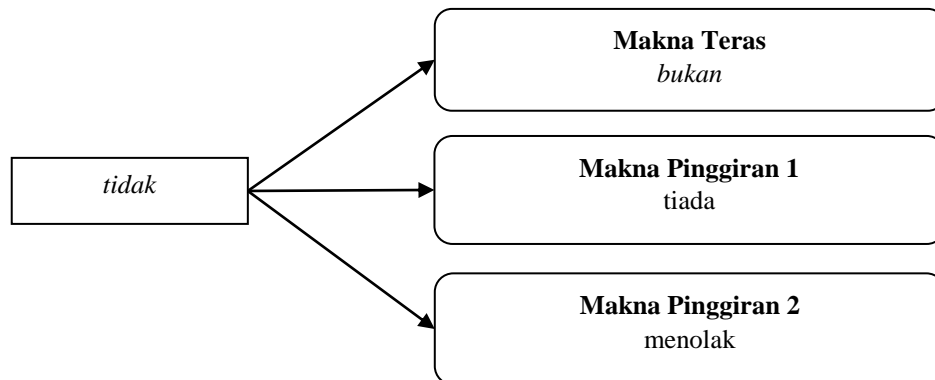
Dalam makna pinggiran yang kedua pula, entri *bukan* merujuk kepada perbezaan dengan yang lain. Hal ini demikian kerana perbezaan tersebut dapat dilihat penyampaian maklumat yang berbentuk berbeza dengan maklumat yang awal. Dari segi struktur, entri *bukan* ini berada di hadapan dan tengah-tengah ayat untuk membezakan maklumat pertama dan maklumat yang berikutnya. Berikut merupakan contoh entri *bukan* yang merujuk kepada perbezaan:

- (1) Netanyahu *bukan* sahaja tidak mahu berjumpa dengan pemimpin Palestin, Yasser Arafat, malah jauh sekali hendak berjabat tangan. [KNB6]
- (2) Beliau membuka kotak berkenaan, namun alangkah terkejutnya Ismail kerana di dalamnya *bukan* berisi skru, tetapi dua kepala manusia. [KNB20]
- (3) Memang benar usikan rakan-rakannya dulu, *bukan* saja fasih berkomunikasi dalam telor Kelantan bahkan bertemu jodoh di situ. [KNB53]
- (4) *Bukan* saya seorang yang terhidu haruman itu, malah siapa saja yang pergi ziarah memang dapat bau wangi hujan itu. [KNB57]
- (5) "*Bukan* setakat menembusnya, malah saya mampu melenyapkan KLCC dari tapaknya sekali gus seperti mana David Copperfield melakukan terhadap Tembok Besar Negeri China," kata Aladdin yakin. [KNB108]
- (6) Dia sepatutnya berketuakan Allah *bukan* saya atau anggota rombongan kami. [KNB142]

Pada frasa “Netanyahu *bukan* sahaja tidak mahu berjumpa” dan “malah jauh sekali hendak berjabat tangan.” Jelas menunjukkan perbezaan maklumat dari segi perjumpaan dan bersalaman dengan pemimpin tersebut dalam ayat [KNB6]. Seterusnya pada ayat [KNB20] dalam frasa “dalamnya *bukan* berisi skru, tetapi dua kepala manusia”. Dalam frasa ini, disangka dalam kotak tersebut ialah skru tetapi rupanya kepala manusia. jelas perbezaan maklumat dalam ayat tersebut. Seterusnya pada frasa “*bukan* saja fasih berkomunikasi dalam telor Kelantan bahkan bertemu jodoh di situ.”, dalam ayat [KNB53] menyatakan perbezaan maklumat pada dia fasih berbahasa dialek dan bertemu jodoh dengan orang bercakap di dalam dialek tersebut. Pada ayat [KNB57] pula dapat dilihat dalam frasa “*Bukan* setakat menembusnya, malah saya mampu melenyapkan KLCC dari tapaknya”, pada ayat [KNB108]. Dalam frasa ini, perbezaan maklumat dilihat pada penembusan sesuatu objek dan melenyapkan objek tersebut juga boleh dilakukan seperti melenyapkan menara KLCC. Dalam ayat [KNB142] ini pula menjelaskan perbezaan pada frasa “sepatutnya berketuakan Allah *bukan* saya atau anggota rombongan” perbezaan maklumat antara manusia dan Allah yang sepatutnya diketuakan.

Makna Kata Nafi *tidak*

Berdasarkan aspek semantik, makna fungsian entri kata nafi *tidak* telah dibahagikan kepada dua jenis makna, iaitu makna teras dan makna pinggiran. Makna teras dalam entri kata nafi *tidak* merupakan makna yang sebenarnya merujuk kepada *bukan*. Makna pinggiran dalam entri kata nafi *tidak* ini pula ialah makna pinggiran satu pertanyaan dan makna pinggiran dua perbezaan. Berikut merupakan lakaran gambar rajah jaringan kategori radial berdasarkan entri kata nafi *bukan*:

Rajah 3 Lakaran Gambar Rajah Kategori Jaringan Radial *tidak*

Berdasarkan rajah 3, gambar rajah kategori jaringan radial mempunyai makna teras dan makna pinggiran. Berdasarkan makna teras, makna teras entri *tidak* merujuk kepada makna yang sebenarnya kepada *bukan*. Jadi pengolahan entri *bukan* boleh dirujuk pada penerangan analisis fungsi kata nafi *bukan* dan *tidak*.

Makna pinggiran satu dalam entri *tidak* merujuk kepada tiada. Hal ini demikian, entri *tidak* yang meniadakan tertumpu kepada maklumat yang disampaikan tetapi tiada perlakuan terhadap maklumat tersebut. Meniadakan perkara tersebut dengan menyatakan secara langsung pada struktur sesuatu ayat. Berikut merupakan contoh entri *tidak* yang merujuk kepada pertanyaan:

- (1) Dengan itu dia berpendapat manusia Islam adalah manusia yang *tidak* mempunyai akal dan fikiran dan mereka yang seperti ini bukanlah manusia yang sepenuhnya. [KNT15]
- (2) Tapi di situ *tidak* ada lubang, atau apa sahaja yang boleh mengghaibkan Lang. [KNT21]
- (3) "Lagi pun ajal ini kita tak tahu, bila kita akan mati, sebab qada dan qadar penetapan hanya Tuhan yang tahu. Rasulullah s.a.w. *tidak* ada doa minta panjang umur yang khusus, yang ada cuma Rasulullah s.a.w. kata, panjangkanlah umur kami sekiranya ia mendatangkan kebajikan. Kalau panjang umur tapi menambah maksiat lebih baik jangan. Maka sebab itu yang penting kita harus bertaubat berterusan," jelas Mohamad kepada Mastika baru-baru ini. [KNT57]
- (4) Lagipun *tidak* ada seorang pun yang percaya dengan cerita wanita itu. [KNT65]
- (5) Emanuel Lasker (1868-1941) yang berbangsa Jerman merupakan jaguh catur dunia yang *tidak* ada tolak bandingnya. [KNT80]
- (6) Untuk mewujudkan gaya hidup dan budaya yang berkualiti dan bermutu, kita nampaknya *tidak* ada banyak pilihan melainkan mewujudkan sistem kawalan sosial yang berkesan di pelbagai peringkat kehidupan. [KNT114]

Pada contoh ayat [KNT15], frasa "manusia yang *tidak* mempunyai akal dan fikiran" menerangkan bahawa manusia Islam ialah manusia yang tiada akal dan fikiran. Seterusnya, pada frasa "Tapi di situ *tidak* ada lubang," dalam ayat [KNT21] menjelaskan tiada lubang di tempat tersebut yang boleh menyebabkan ghaibnya Lang. Pada contoh ayat [KNT57] pula, frasa "*tidak* ada doa minta panjang umur yang khusus," menunjukkan tiada doa yang khusus pada Rasulullah. Dalam contoh ayat [KNT65]

dan [KNT80] pada frasa “Lagipun *tidak* ada seorang pun yang percaya” dan “jaguh catur dunia yang *tidak* ada tolak bandingnya.” Menunjukkan bahawa tiada seorang pun yang percaya akan wanita tersebut dan tiada seorang yang boleh menandingi jaguh catur dunia itu. Pada contoh frasa “kita nampaknya *tidak* ada banyak pilihan” merupakan tiada pilihan yang boleh dilakukan melainkan wujud sistem kawalan sosial yang berkesan dalam ayat [KNT114].

Dalam makna pinggiran yang kedua pula, entri *tidak* merujuk kepada menolak sesuatu perkara. Hal ini demikian kerana sesuatu perkara itu ditolak dengan tidak melakukan perkara yang dinyatakan tetapi menidakkan apa yang dinyatakan. Berikut merupakan contoh entri *tidak* yang merujuk kepada menolak sesuatu perkara:

- (1) Bukan berpantang atau sengaja tidak mahu makan tetapi hakikatnya ialah sistem badan Saadon *tidak* dapat menerima makanan itu. [KNT14]
- (2) Bagaimanapun beliau *tidak* mudah untuk melupakan nama-nama seperti Norhisham Mustafa dan Ustaz Yusoff Zaky Yaacob yang banyak membantu dan membimbingnya. [KNT27]
- (3) Memandangkan keadaan ekonomi yang teruk oleh sebab Perang Dunia Kedua di Eropah, perang terbuka adalah *tidak* mungkin. [KNT61]
- (4) Selepas menjalankan pemeriksaan rapi ke atas Anita, pakar sakit puan itu mendedahkan bahawa dia sebenarnya *tidak* mengandung. [KNT66]
- (5) Macam mana pula boleh *tidak* muat kerana saya telah mengukur lahadnya dengan ketinggian saya 5'9". [KNT99]
- (6) *Tidak* kira encek jadi apa di masa yang akan datang, tapi hendaklah diingat ini: Orang-orang terpelajar, orang-orang kelas atasan, dan cerdik-pandai, barangkali tidak berfikiran demikian, tetapi kita yang pernah mengalami dan hidup dalam penderitaan begini, tau ini semua kalau kita mau hidup, kita mesti membiarkan orang lain menikmati hidup. [KNT105]

Pada frasa “badan Saadon *tidak* dapat menerima makanan itu.” dalam ayat [KNT14] menunjukkan bahawa makanan tersebut ditolak oleh badan Saadon walaupun bukan dipantang atau sengaja tidak makan. Dalam contoh ayat [KNT27] pada frasa “beliau *tidak* mudah untuk melupakan nama-nama”, menerangkan tidak akan menolak nama-nama yang banyak membantu beliau atau menghilangkannya dalam ingatan. Seterusnya dalam frasa “perang terbuka adalah *tidak* mungkin” pada contoh ayat [KNT61] menolak bahawa perang terbuka akan berlaku disebabkan oleh masalah ekonomi akibat Perang Dunia Kedua. Pada contoh ayat [KNT66] ini pula pada frasa “dia sebenarnya *tidak* mengandung” menunjukkan yang mana doktor pakar sakit puan menolak spekulasi bahawa Anita mengandung selepas pemeriksaan rapi telah dijalankan. Pada contoh ayat [KNT99] dalam frasa “Macam mana pula boleh *tidak* muat” menjelaskan bahawa dia menolak tentang keluasan liang lahad yang sepatutnya muat kerana dia yang mengukurnya saiz jenazah tersebut. Pada frasa “*Tidak* kira encek jadi apa di masa yang akan datang” ini pula dalam ayat [KNT105] menunjukkan bahawa dia menolak sama sekali apa yang akan terjadi pada masa hadapan tetapi hidup biarlah orang lain juga menikmati tentang kehidupan ini.

KESIMPULAN

Kajian ini dapat membuktikan bahawa kata nafi *bukan* dan *tidak* dapat dipeluaskan maknanya. Kata nafi *bukan* dan *tidak* ini tidak hanya berfokuskan kepada saranan tatabahasa sahaja malah makna juga memainkan peranan penting untuk meletakkan kata nafi ini pada binaan atau struktur yang betul mengikut fungsinya dan menghasilkan ayat yang gramatis. Makna yang tepat dengan konteks dapat meletakkan kata nafi pada struktur yang betul dalam binaan ayat bahasa Melayu. Selain itu, makna yang terdapat kata nafi ini bukan sahaja tertumpu kepada penafian sahaja tetapi terdapat unsur lain juga yang hadir di dalam sesuatu ayat. Pengaplikasian ilmu semantik kognitif merupakan pedoman yang sesuai untuk melihat peluasan makna

kata nafi ini. Lakaran makna terasa dan makna pinggirian dapat menguatkan bukti terhadap makna lain juga terdapat pada kata nafi selain dari menafikan sesuatu perkara sahaja. Jadi, kajian ini dapat memberi pendedahan yang membolehkan kata nafi ini tidak berfokuskan kepada sudut tatabahasa sahaja malah sudut semantik yang berkait rapat dengan makna juga perlu dititikberatkan.

RUJUKAN

- Asmah Haji Omar. (1986). *Nahu Melayu muktahir*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Darwis Harahap Mohamad. (1989). *Struktur sintaksis ayat selapis dalam bahasa Malaysia: Satu analisis generatif*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Imran Ho Abdullah. (2005). Linguistik kognitif dalam pemerian nahu praktis frasa sendi (kata sendi nama+kata nama arah) di atas/atas dan di bawah/bawah: Satu analisis korpus. *Seminar Sehari Linguistik, (SKALI 2005)*. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Maslida Yusof. (2006). Representasi semantik preposisi dalam kata kerja bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu*, Jil. 17.
- Maslida Yusof. (2006). *Struktur leksikal dalam sintaksis dan semantik: Kajian terhadap kata kerja dan preposisi bahasa Melayu*. Tesis PHD. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nik Safiah Karim et.al. (2004). *Tatabahasa dewan edisi baharu*. Kuala Lumpur: Dawama Sdn. Bhd.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2005). Gabungan kata ganda dan kata bilangan dalam bahasa Melayu: Analisis semantik dan pragmatik. *Jurnal Bahasa*. Jilid 5 Bil. 3, hal 30-52.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2005). Kata majmuk dalam perkamusan: Satu analisis semantik dan pragmatic. *Jurnal Bahasa* Jil 5, Bil 4, 173-200.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2006). Kata ganti nama 'ia' dan 'ianya' dalam korpus Melayu: Kajian rangka rujuk silang, dalam Zaharani Ahmad. *Nahu Praktis Bahasa Melayu*. Bangi: Penerbit UKM.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2006). Gandingan kata ganda dan bilangan bahasa Melayu: Satu kajian makna, dalam Zaharani Ahmad. *Nahu Praktis Bahasa Melayu*. Bangi: Penerbit UKM.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2007). Kata ganda penuh: Satu analisis semantik dan pragmatik, dlm Nor Hashimah et.al. *Linguistik: Teori dan aplikasi*. Bangi: Penerbit UKM.
- Nurul Huda Mohd Saad. (2006). *Perbandingan peluasan makna pasangan sinonim 'cantik-jelita': Analisis semantik kognitif*.
- Rozaimah Rashidin. (2005). *Peluasan makna pasangan antonim besar-kecil: Analisis semantik kognitif*. Latihan Ilmiah. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Rozaimah Rashidin. (2009). *Skema imej dan pemetaforaan Fikiran*. Latihan Ilmiah. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Rusmadi Baharuddin, Nor Hashimah Jalaluddin, Imran Ho. (2013). Sumbangan framenet kepada leksikografi korpus: Kajian kes penyelidikan makna kata kerja melihat. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, Volume 13(1), February 2013: 61-75.